

Література

1. *Ансофф И.* Стратегическое управление / Сокр. пер. с англ.; Науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. — М.: Экономика, 1989. — 519 с.
2. *Саєнко М. Г.* Стратегія підприємства: Підручник. — Тернопіль: Економічна думка, 2006. — 390 с.
3. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/gr-rada?page=175&urlid=gr-ada&parent=300&parent2=&ifnode=6992>

Reference

1. *Ansoff I.* Strategicheskoe upravlenie / Sokr. per. s angl.; Nauch. red. i avt. predisl. L. I. Evenko. — M.: Ekonomika, 1989. — 519 s. [in Russian].
2. *Saenko M. G.* Strategy of enterprise: Textbook. it is Ternopil: «Economic idea». — 2006. are 390 p.s [in Ukrainian].
3. Strategy of development agrarian to the sector of economyon a period 2020 to) [Electronic resource]. — Access mode: <http://minagro.gov.ua/uk/gr-rada?page=175&urlid=gr-ada&parent=300&parent2=&ifnode=6992> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

УДК 338.436

Савицький Е. Е.,

аспірант кафедри економіки АПФ
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАННЯХ

Eduard Savytskyi,

PhD student of agroindustrial formations economics cathedra
KNEU named after Vadym Hetman

FORMATION OF FUNDING MODEL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IMPLEMENTATION IN AGROINDUSTRIAL FORMATIONS

АНОТАЦІЯ. Статтю присвячено дослідженню можливих альтернатив побудови ефективної моделі фінансування впровадження інноваційних технологій агропромисловими формуваннями (АПФ) залежно від потреби в інвестиціях, ризиків впроваджуваної технології і тривалості процесу впровадження.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційні технології, модель фінансування, інвестиційна потреба, тривалість і ризик впровадження інноваційної технології.

ANNOTATION. The article is aimed to research possible alternatives of building an effective model of financing of innovative technologies implementation in agroindustrial formations (AIF) depending on the investment needs, risks of introduced technology and the duration of the project.

KEYWORDS: innovative technology, funding model, investment demand, the duration and the risk of introduction of innovative technologies.

Постановка проблеми. Попри деклароване розуміння необхідності обрання саме інноваційного шляху розвитку вітчизняного аграрного сектору, практичні заходи в цьому напрямку є вкрай недостатніми і безсистемними. Хоча формальне значення інноваційної діяльності для агропромислових формувань (АПФ) у сучасних умовах постійно зростає, на практиці підприємства аграрного сектору зазнають серйозної кризи в інноваційній сфері. Варто відзначити, що активізація процесів впровадження інноваційних технологій в АПФ потребує усунення негативної дії низки таких виробничо-економічних чинників, як недостатність інформації про нові технології та нові ринки збуту, низький платоспроможний попит на нові засоби виробництва і ресурси, висока вартість впровадження інноваційних технологій, тривалі терміни окупності, високий економічний ризик впровадження та ін.

Однак, першочерговим фактором, який гальмує активніший розвиток інноваційної діяльності, що супроводжуватиметься впровадженням інноваційних технологій у АПФ, є саме фактор внутрішньої і зовнішньої фінансової обмеженості, що особливо актуально для малих і середніх підприємств. А з огляду на те, що нині в Україні кількість великих аграрних підприємств, які володіють достатнім фінансовим потенціалом для впровадження інноваційних технологій, є незначною, акумулювання значних сум фінансових ресурсів у короткостроковій перспективі для більшості суб'єктів господарювання є малоімовірним, що не дозволить їм ефективно впроваджувати інноваційні технології. Тому питання побудови оптимальних схем і моделей фінансування впровадження інноваційних технологій у АПФ України набуває виняткової актуальності на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика побудови ефективних фінансових моделей впровадження інноваційних технологій агропромисловими формуваннями досить широко досліджували вітчизняні автори, зокрема Т. Г. Ігнат'єва,

І. Г. Кожушко, Р. В. Лавров, С. В. Сирцева та ін. Зазначені дослідники розглядали можливості застосування різноманітних джерел фінансування інновацій, причому як внутрішніх (амортизація, прибуток), так і зовнішніх — бюджетне фінансування, банківські кредити, лізинг тощо. Однак, вагомим недоліком існуючих досліджень вважаємо відсутність системності, яка не дозволяє агропромисловим формуванням чітко визначати фінансові пріоритети залежно від характеру та особливостей впроваджуваних інноваційних технологій.

Формування цілей дослідження. Мета статті полягає в обґрунтуванні ефективної моделі фінансування інноваційних технологій у АПФ, яка враховує потребу в інвестиціях, ризику та тривалість процесу впровадження технологій.

Виклад основного матеріалу. Аналіз статистичних даних засвідчує, що низький фінансовий потенціал більшості сільськогосподарських підприємств в Україні зумовлює той факт, що рівень інвестицій в основний капітал аграрної галузі не відповідає її значенню у структурі вітчизняної економіки. Як показують оцінки, частка сільськогосподарських інвестицій у загальному обсязі капітальних вкладень в Україні протягом 2005—2012 рр. у середньому складала близько 5 %, що у порівнянні із часткою АПК у структурі ВВП країни (близько 17 %) є втричі менше від паритетного рівня [4; 5].

Проблема обмеженості фінансових ресурсів для фінансування впровадження інноваційних технологій найбільшою мірою позначається на малих і середніх підприємствах АПФ, що не дає їм змоги розвиватись на інноваційній основі [2]. Вивчення досвіду аграрних підприємств України у сфері фінансування інноваційного розвитку свідчить про те, що розміри амортизаційного фонду і обсяги прибутку, які залишаються в розпорядженні переважної більшості вітчизняних аграрних формувань, не дозволяють здійснити техніко-технологічну реконструкцію виробничої бази на інноваційних засадах у необхідних масштабах [6].

Тому зазначимо, що один із ключових аспектів створення ефективного механізму, який стимулюватиме успішне впровадження інноваційних технологій в АПФ, має стати вибір найбільш обґрунтованої фінансової моделі даного процесу. Адже, як свідчать дослідження [1; 3; 5] у переважній більшості випадків саме відсутність необхідного обсягу та якості фінансування (передусім, стабільність, вартість і терміни одержання фінансових ресурсів) стають ключовою перешкодою на шляху інноваційного розвитку агропромислових підприємств, стримуючи впровадження інноваційних технологій.

Нами пропонується виокремити шість базових моделей фінансування впровадження інноваційних технологій у АПФ, можливості застосування яких залежно від масштабності інвестицій, ступеню ризику, а також часового горизонту впровадження технології (рис. 1).

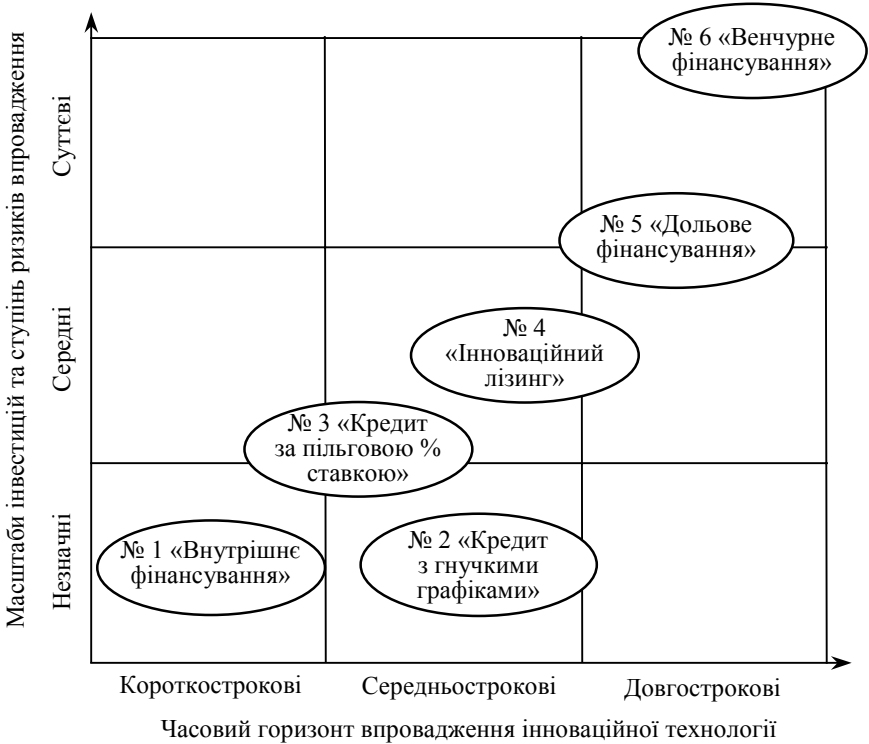

Рис. 1. Моделі фінансування впровадження інноваційних технологій у АПФ і можливості їх застосування

Найпростішою є схема фінансування впровадження інноваційних технологій, яка передбачає орієнтацію аграрних підприємств на внутрішні джерела фінансових ресурсів. Однак, її застосування обмежується, по-перше, проектами переважно із незначною інвестиційною потребою та помірними ризиками самих технологій; по-друге, переважно проектами із нетривалими термінами впровадження; по-третє, в сучасних умовах функціонування агропромислової сфери України, у якій значна частина суб'єктів представлена господарствами населення або малими фермерсь-

кими господарствами, схема фінансування впровадження інноваційних технологій за рахунок власних джерел недоступна більшості АПФ.

У той же час зазначимо, що впровадження більш інвестиційно-містких і ризико-насичених інноваційних технологій, які здатні забезпечити агропромисловим формуванням значно ширший економічний ефект і які при цьому орієнтовані на тривалішу перспективу (наприклад, нових технологій землекористування або нових технологічних процесів утримання птиці та худоби), потребує залучення зовнішніх фінансових джерел. З огляду на специфічну особливість інноваційних технологій у АПФ таким джерелом передусім має стати спеціалізоване, пільгове банківське кредитування.

Загалом, слід виділити особливості кредитування аграрної сфери, які вимагають використання для даних цілей саме спеціалізованих банківських установ:

— по-перше, агропромислового сектору загалом притаманний високий рівень кон'юнктурних ризиків, пов'язаних із кліматичними чинниками (причому не ізольовано у одній країні, а у специфічних масштабах), що може вкрай негативно позначитись на портфелі аграрних кредитів універсального банку;

— по-друге, інноваційним технологіям АПФ притаманні ряд особливостей, що радикально відрізняє їх від інноваційних технологій у промисловості і потребує залучення виключено вузько-спеціалізованих фахівців для ретельної оцінки потреби в інвестиціях, а також оцінки ризиків і перспектив впровадження даних технологій;

— по-третє, аграрним кредитам характерні ряд особливостей (зокрема, необхідність надання державних гарантій або страхування), що унеможливають використання стандартних підходів банківського ризик-менеджменту до управління кредитним портфелем.

З огляду на наведені аргументи, вважаємо цілком обґрунтованою необхідність створення в Україні спеціалізованого Аграрного інноваційного банку (АІБ), який би займався виключено фінансуванням проектів із впровадження інноваційних технологій агропромисловими формуваннями. Зважаючи на аграрно-інноваційну специфіку АІБ підкреслимо, що його ресурсна база має формуватись не за рахунок залучення коштів населення на депозитні рахунки (з огляду на нестійкість цього джерела та неможливість його використання для фінансування довгостроково-орієнтованих інноваційних технологій). Навпаки, капітал АІБ має бути сформований на пропорційно-змішаній основі із використан-

ням коштів трьох джерел: 1) держави у вигляді внесків Міністерства фінансів України, за рахунок якої має формуватись до 70 % капіталу цього банку; 2) коштів інвестиційних Фондів, які спеціалізуються на фінансуванні інноваційних проектів у аграрній сфері — до 10—15 % капіталу банку; 3) коштів найпотужніших агропромислових формувань в Україні, які активно займаються впровадженням інноваційних технологій, за рахунок яких має формуватись 20—25 % капіталу Аграрного інноваційного банку.

Запропонований до створення Аграрний інноваційний банк має здійснювати фінансування проектів впровадження інноваційних технологій у АПФ на спеціальних умовах, а саме:

1) пільгове кредитування із зниженою відсотковою ставкою (що в окремих випадках може складати 0 % — при впровадженні технологій, які мають виняткове регіональне або соціальне значення) переважно короткострокових інноваційних проектів, які характеризуються достатньо вагомими ризиками (оцінюються як «середні»). Зокрема, у якості прикладів таких проектів можна навести нові технології розведення продуктивніших та економічно-ефективніших порід тварин, коли занижена чи взагалі нульова відсоткова ставка повинна виступати стимулом до впровадження даної інноваційної технології агропромисловими формуваннями;

2) розробка гнучких схем кредитного фінансування проектів, які відзначаються відносно невисокими ризиками, проте є достатньо тривалими у часі. Зокрема, прикладом таких інноваційних технологій є більшість екологічно-орієнтованих, ресурсозберігаючих та інфраструктурних проектів. Стимулом до реалізації середньо — і довгострокових інноваційних технологій має стати застосування гнучкого графіку погашення кредитів і диференційований розподіл процентних платежів, що дозволить оптимальним чином розподілити фінансовий тиск на підприємство, збільшивши навантаження на віддалені періоди проекту, коли вже спостерігається відчутний ефект від їх впровадження.

Відзначимо, що запропоновані моделі кредитування впровадження інноваційних технологій за пільговими відсотковими ставками, так само як і використання гнучких графіків погашення, є по суті різновидом моделей боргового банківського фінансування, особливість яких полягає в обов'язковості повернення банку позичальниками (агропромисловими формуваннями) не лише основної частини боргу, але і відсотків за ним. Однак, у разі впровадження інноваційних технологій, що характеризуються більшими обсягами інвестицій і яким притаманні підвищені ризики, кредитне фінансування не здатне забезпечити дотримання ін-

тересів кредитора. У цьому зв'язку механізмом, що не лише забезпечить агропромисловим формуванням потрібне фінансування, але й знизить ризики, є лізинг аграрних інноваційних технологій, підкріплений системою страхування.

Доцільність активного розвитку лізингових технологій в Україні викликана тим, що лізинг дозволяє АПФ впроваджувати перспективні технології навіть в умовах обмеженого капіталу, що пояснюється невеликою першою виплатою або її відсутністю і може забезпечити до 100 % від потрібного фінансування. Разом із тим зазначимо, що попри наявність вагомих переваг, застосування лізингу інноваційних технологій в АПФ має ряд обмежень, а саме:

1) інноваційний лізинг може застосовуватись відносно тих технологій, до складу яких входять техніка та обладнання, тобто переважно виробничих інноваційних технологій. При цьому лізинг не застосовний відносно продуктових та організаційно-управлінських технологій;

2) для повноцінного функціонування системи лізингу потрібне існування вторинного ринку інноваційних технологій в аграрному секторі, який на даний момент в Україні відсутній, а відповідальність за формування якого має бути покладена на Аграрний інноваційний фонд;

3) третьою перепорою на шляху розвитку лізингу інноваційних технологій може стати відмова страхових компаній страхувати ризики їх впровадження, які є не тільки високими, але також і досить специфічними.

З огляду на наявність недоліків і обмежень лізингового механізму при впровадженні інноваційних технологій, які існують не у вигляді техніки або обладнання, при цьому характеризуються значною потребою в інвестиціях, тривалими термінами реалізації, високим рівнем невизначеності і ризиків, доцільно застосовувати схему дольового фінансування за рахунок коштів Аграрного інноваційного банку. У даному випадку АІБ виділятиме агропромислового формуванню, що впроваджує високо ризикову і довгостроково-орієнтовану інноваційну технологію, до 100 % від потрібного обсягу фінансування, виступаючи у якості співінвестора даного проекту. При цьому можливі такі варіанти його реалізації:

1) у разі успішного завершення проекту та одержання економічного ефекту від впровадження інноваційної технології прибуток розподіляється у визначеному співвідношенні між Банком та АПФ. При цьому пропорції розподілу прибутку мають визначатись параметрами впроваджуваної технології: потребою в інвестиціях, мірою ризику, тривалістю впровадження;

2) у разі невдалого впровадження інноваційної технології АБ одержить збитки, які на перших етапах його діяльності будуть компенсовані за рахунок додаткових внесків до капіталу із Держбюджету; у подальшому, коли АБ набуде достатнього досвіду і зможе забезпечити широку диверсифікацію фінансування впроваджуваних інноваційних технологій — за рахунок прибутків, одержаних за іншими проектами.

Нарешті, фінансування впровадження найрадикальніших, найдовготриваліших і найризиковіших інноваційних технологій, що потребують дуже значних інвестицій, доцільніше за все здійснювати через створений для цього Венчурний фонд фінансування аграрних інноваційних технологій, сукупний капітал якого буде сформований за рахунок коштів приватних Фондів венчурних інвестицій, які у свою чергу залучатимуть кошти індивідуальних і корпоративних інвесторів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі здійсненого дослідження можемо дійти висновку, що агропромислові формування при впровадженні інноваційних технологій мають обирати одну із шести базових фінансових моделей (внутрішнє фінансування, кредит за пільговою ставкою, кредит із гнучким графіком погашення, інноваційний лізинг, дольове та венчурне фінансування), враховуючи при цьому потребу в інвестиціях, рівень ризиків і терміни впровадження інноваційних технологій.

Література

1. *Ігнат'єва Т. Г.* Недержавне фінансування та кредитування інноваційної діяльності аграрних підприємств України: стан і проблеми. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://sm.znaimo.com.ua/tw_files2/urls_1/519/d-518171/7z-docs/1.pdf

2. Інноваційні лізингові технології банків при обслуговуванні суб'єктів аграрної сфери / Р. В. Лавров // Інноваційна економіка. — 2011. — № 7. — С. 252—256.

3. *Кожушко І. Г.* Сучасний стан і проблеми технічного забезпечення аграрних підприємств України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_31/Zmist/19PDF.pdf

4. Основні показники соціально-економічного розвитку в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України. — К.: НІСД, 2011. — 39 с.

6. *Сирцева С. В.* Фінансово-кредитне забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств України / С. В. Сирцева // Економічний простір. — 2010. — № 33. — С. 258—265.

Reference

1. *T. Ignatyeva*. Nongovernmental financing and crediting of innovation activity of agricultural enterprises in Ukraine: the state and problems. — [Electronic resource]. — Access: http://sm.znaimo.com.ua/tw_files2/urls_1/519/d-518171/7z-docs/1.pdf [in Ukrainian]
2. Innovative leasing bank technologies in servicing of agricultural entities / R. V. Lavrov // *Innovative Economy*. — 2011. — № 7. — P. 252—256. [in Ukrainian]
3. *Kozhushko I. G.* Current status and problems of technical support of agricultural enterprises in Ukraine. — [Electronic resource]. — Access: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_31/Zmist/19PDF.pdf [in Ukrainian]
4. Key indicators of socio-economic development in Ukraine. — [Electronic resource]. — Access: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]
5. Development of agricultural production as a prerequisite for food security of Ukraine. — K.: NISD, 2011. — 39 p. [in Ukrainian]
6. *Syrtseva S. V.* Financial and credit support of innovation activity of agricultural enterprises of Ukraine / S. V. Syrtseva // *Economic space*. — 2010. — № 33. — P. 258—265. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 19.04.2013 р.

УДК 332.362

Бутко В. А.,

аспірант кафедри економіки АПФ,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
Фінансовий аналітик ПАТ «Карлсберг Україна»

ПЕРЕВАГИ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛРОБСТВА ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Butko Vladyslav,

PhD student, Department of Economics agro-industrial units,
SHEI «V. Getman's Kyiv national economic university»
Financial Analyst PJSC «Carlsberg Ukraine»

BENEFITS OF ORGANIC FARMING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE IN TERMS OF GLOBAL CLIMATIC CHANGES

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто переваги використання органічного землеробства по забезпеченню сталого розвитку аграрних підприємств України в умовах глобальних змін клімату.